

Görkəmli şəxslər Əli Tudə haqqında

Əli Tudə hər şeydən əvvəl həssas, hissiyyatlı şair idi. Onun hissləri bir qəlbin hay-harayından qopub gələn iniltiyə də bənzəyirdi. O inilti ağlamaq, sızlamaq deyildi. Əgər belə demək mümkündürsə, qəlbində közərən kişi yangısı idi. Bu yangı misralara dönüb onu şair elədi.

*Bəxtiyar Vahabzadə,
Xalq şairi*

Xalqın milli intibahından bəhs edən, azadlıq üçün səməndər kimi alışıb yanan, ürəkləri arzularla dolu olan bu gözəl şairin əməl və arzusu xalqın əməl və arzusudur.

*Məmməd Rahim,
Xalq şairi*

Əli Tudə sözün əsl mənasında vətənpərvər şair, xalq məramına bağlanmış sənətkardır. Sevindirici haldır ki, Əli Tudə götürdüyü hər hansı mövzuya yüksək və işıqlı bir zirvədən yanaşır.

*Xəlil Rza Ulutürk,
Xalq şairi*

Əli Tudəni yaşadan da, öldürən də Vətən həsrəti idi. O, bu dünyanı nisgillə tərk etdi. Doğma Təbrizin qapıları üzünə bağlı idi. O, bu qapıları ancaq ürəyində döyürdü, döyürdü ki, bəlkə qapı arxasından səsinə səs verən oldu.

Yaman şeydir Vətən həsrəti. Ona ancaq mərd adamlar dözə bilir - Əli Tudə kimi.

*Qılman İlkin,
Xalq yazıçısı*

Çəkdiyi bütün izzatlıqlara, zülm və işgəncələrə baxmayaraq, Əli Tudənin lirikasında olduqca sağlam, nikbin bir ruh vardır. Vətəni Azərbaycanın gözəl təbiəti, onun başından min ruzigar əsib keçmiş əzəmətli dağları, babalardan yadigar qalan sirli qalaları şairin kəlamında şirin, sadə və aydın bir avazla tərənnüm olunur:

Qoy uca dağların versin baş-başa,
Yarsın dumanları ortadan yarı.
Bu gözəl hüsnünə etsin tamaşa,
Buludsuz göylərin ağ ulduzları.
Görsünlər qızıldır bu yer, bu torpaq,
Cənnət göydə deyil, yerdədir ancaq.

*İlyas Əfəndiyev,
Xalq yazıçısı*

Azərbaycan ədəbiyyatında Əli Tudə özünəməxsus dəst-xətti ilə seçilən, həyatında xoşbəxtlik və bədbəxtliyin bir-birini əvəz etdiyi şair idi. O, tarixin gərdişi, taleyin hökmü ilə bu taydan o taya, o taydan bu taya köç edərək keşməkeşli ömür sürüb, ömür boyu azadlıq duyğuları, yurd həsrəti ilə yaşayıb-yaradıb. Gənclik illərindən həyatı qaçaqaç-qovhaqovda, qadağalarda keçib. Əsərlərinin ilham mənbəyi şifahi xalq ədəbiyyatı və milli-mənəvi dəyərlər olub..

*Anar,
Xalq yazıçısı*

Şair gərək tale şairi olsun. Öz taleyinin, öz vətəninin, öz dövrünün şairi... Və doğrudan da dünyanın ən böyük şairləri tale şairi olublar. Belə poeziyada biz həmişə şairin taleyilə yanaşı, xalqın həyatının bir sıra cəhətlərinin də real bədii təəcəssümünü görürük.

Əli Tudə tale şairidir, əsl səngər şairidir, bədii ədəbiyyatın da ilkin nişanəsi onun döyüşkən olmasıdır, ədalətin, həqiqətin səngəri olmasıdır, xalq arzu və istəklərinin səngəri olmasıdır.

*Söhrab Tahir,
Xalq şairi*

Əli Tudə (Əli Qulu oğlu Cavadzadə) milli ədəbiyyatımızın görkəmli xadimlərindən biri olmaqla yanaşı məşhur ictimai-siyasi xadim, inqilabçı kimi tariximizdə silinməz izləri qalan şəxsiyyətlərdəndir. O, 21 Azər hərəkətinin ideyalarına, Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin amallarına həyatı boyu sadıq qalmış, ən başlıcası özündən sonrakı nəsillərə bir örnək olmuşdur. Övladlarını da bu ruhda böyütmüş, cəmiyyətin nümunə götürə biləcəyi tərzdə formalaşdırmışdır.

*Nəriman Həsənzadə,
Xalq şairi*

Əli Tudə yaradıcılığında dərin məna və zənginlik var. Şairin şeirlərinin hər sətirində el sözü, hər beytində xalqın səsi var. Vətənin torpağından, daşından və qəhrəmanlıq tarixindən qaynaqlanan yaradıcılığı atalar sözləri, xalq məsəlləri ilə zəngindir.

*Elçin Hüseynbəyli,
Əməkdar incəsənət xadimi*

Cənubi Azərbaycan ədəbi prosesinin fəal iştirakçısı olmuş fəal iştirakçısı olmuş Əli Tudə istər Şimalda, istərsə də Cənubda sevilə-sevilə oxunan ədəbiyyat fədaisi olmuşdur. Mübariz ruhlu poeziya şairin əsərlərinin canı, qanı, şah damarıdır. O odlu-alovlu dövrün əlamətdar yaradıcılıq hadisəsi sayılan inqilabi ruhlu şeirləri ilə xalqı hər an azadlıq uğrunda mübarizəyə ruhlandırırmışdır.

*Ağahüseyn Şükürov,
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru*

Əli Tudə bir insan kimi, bir şair kimi pak və təmiz yaşamış, gözəl hisslərlə, gözəl duyğularla ömür sürmüşdür. Həqiqi şair, həqiqi istedad sahibi olduğundan əsərləri sevilir və oxunur. İki sözündən biri “Vətən” olan şairin mövzu dairəsi çox genişdir.

Qəzənfər Kazımov
Ədəbiyyatşünas, dilçi

Hər dəfə Təbrizdən söhbət düşəndə istər-istəməz mərhum və unudulmaz şairimiz Əli Tudəni - Əli müəllimi xatırlayıram. Əli Tudənin dini-imanı, yanan bağı, qovrulan ürəyi, görən gözü, eşidən qulağı bir Təbrizi vardı. Əli müəllim öz doğmasına - Təbrizinə qovuşa bilmədi.

Baxtının ağı-qarası da, vaxtının gecəsi-gündüzü də, ömrünün axşamı-səhəri də, gözünün nuru, qəlbinin qoru da, qismətinin acısı-şirini də, taleyinin uğuru da, uğursuzluğu da Təbriz idi, Təbriz... Təbriz... Təbriz...

Yer üzündə minlərlə şəhər adı var. Hər birinin öz taleyi, öz bəxti, öz qisməti. Təbriz adı çəkildəndə bu kişi nə hala düşərdi, İlahi! Yanırdı, tüstülənirdi, kül kimi qovrulur, köz kimi eşilir, yara kimi deşilirdi.

Zəlimxan Yaqub,
Xalq şairi

O qaldırsın deyə bükük belini
Başından keçmədi yetən yolunda.
Kimi ayağını, kimi əlini,
Mən başımı qoydum Vətən yolunda!

Əli Tudə doğrudan da Vətən yolunda baş qoymuş bir mücahiddi, bir əsgər, bir döyüşçü, cəngavər ruhlu, igid bir insandı...

Sabir Rüstəmxanlı,
Xalq şairi

Cənuba qovuşmaq yangısıyla qovrulan şair demək olar ki, bütün ömrünü bu həsrətlə yaşadı. Həmişə əqidəsinə, etiqadına, etibarına sadıq oldu. Közərə-közərə kövrəldi, kövrələ-kövrələ közərdi. Zamanın, dövlət siyasətlərinin üst-üstə düşməsi onu qoymadı püskürməyə, ağrısını-acısını öz içərisində çəkməyə məcbur elədi. Sağlığında özünün halal qiymətini də ala bilmədi. Bütün yangılarını şeirə çevirdi, qanadlandırdı, pərvazlandırdı.

İnsan dünyaya gəlir... və gedir. Lakin əsl, həqiqi sənətin yaşı sonsuzdur, əbədidir - torpaq, hava, su kimi... Sənət öz el-obasına, onun təbiətinə, psixologiyasına xidmət edəndə daha müqəddəs olur. Xalqın qaynaqlarından yaranan poeziya xalqın özününküdür. Öz doğma torpağına bağlanan sənət və sənət əsəri başqa xalqların da, necə deyərlər, mənəvi qidasına çevrilir, sevilir, sevidir.

Davud Nəsib,

şair, publisist, tərcüməçi

Əli Tudə hər şeydən əvvəl yüksək ideallar şairi idi. Elə buna görə də o öz əsərləri üçün seçdiyi mövzuları məhz dövrün mütərəqqi ideyalarına, xalqın müasir tələblərinə cavab verə biləcək bir şəkildə, oxucularını mübarizlik, döyüşkənlik, vətənpərvərlik, beynəlmiləlçilik ruhunda tərbiyə edəcək bir səpkidə işləməyi özü üçün ilk tələb hesab edir.

Sabir Əmirov
Ədəbiyyatşünas, tənqidçi

Əli Tudə mühüm mövzular haqqında sadə söhbətlər açır. Sadə söhbətlər isə mürəkkəb məsələlərin həlli üçün pəncərə rolunu oynayır.

İmamverdi Əbilov,
ədəbiyyatşünas-alim

Onun üçün Vətənin müstəqilliyi, millətin azadlığı sözün müqəddəsliyindən keçirdi: Mir Cəlal Paşayev, Mirzə İbrahimov, Balas Azəroğlu, Mədinə Gülgün və başqa görkəmli söz ustaları kimi, Əli Tudə də Bütöv Azərbaycanı öz yaradıcılığında, kitablarında, şeirlərində, əsərlərində, filoloji-humanitar düşüncəsində yaradaraq illər boyu yaşatmışdır.

Aydın Xan Əbilov,
yazıçı, kulturoloq